

Metafory raka w internetowych narracjach pacjentów: konceptualizacja choroby, emocji i wspólnoty wsparcia

Aneta Widłak

Jan Kochanowski University, Collegium Medicum

Ul. Stefana Żeromskiego 5, 25-369 Kielce, Polska

ORCID iD: <https://orcid.org/0009-0006-0199-9313>

E-mail: aneta.widlak@ujk.edu.pl

Zainteresowania naukowe: komunikacja medyczna, narracje choroby, metafora konceptualna, językoznawstwo kognitywne

Scientific research: medical communication, illness narratives, conceptual metaphor, cognitive linguistics

Streszczenie. Celem artykułu jest analiza metafor choroby nowotworowej w polskojęzycznych narracjach internetowych pacjentów i ich bliskich oraz określenie ich funkcji poznawczych, emocjonalnych, narracyjnych i wspólnotowych. Materiał obejmuje 80 wypowiedzi opublikowanych w latach 2013–2025 na forach, portalach pacjenckich i blogach. Badanie łączy teorię metafor konceptualnej z koncepcjami framingu i profilowania, teorią schematów wyobrażeńiowych oraz podejściem small stories; jednostki metaforyczne zidentyfikowano zgodnie z procedurą MIPVU. W materiale dominują metafory antagonistyczne: CHOROWANIE TO WALKA, RAK TO WRÓG i RAK TO PRZECIWNİK SPORTOWY. Istotne są również RAK TO PASOŻYT i RAK TO INTRUZ, natomiast CHOROWANIE TO PODRÓŻ oraz CHOROBA TO PRZEMIANA występują głównie w narracjach refleksyjnych. Metafory pozwalają wyrażać lęk, gniew i bezradność oraz mogą wspierać konstruowanie sprawczości i wspólnoty doświadczenia. Ich funkcje pozostają ambiwalentne: rama walki mobilizuje, ale może też narzucać presję zwycięstwa. Wyniki wskazują na potrzebę zróżnicowanego, dostosowanego do pacjenta repertuaru metafor w komunikacji medycznej.

Słowa kluczowe: metafora konceptualna; narracje choroby; rak; dyskurs internetowy; small stories; komunikacja medyczna.

Cancer Metaphors in Patients' Online Narratives: conceptualisation of illness, emotions and support communities

Abstract. The aim of the article is to analyse cancer metaphors in Polish-language online narratives produced by patients and their close others and to identify their cognitive, emotional, narrative and community-building functions. The material comprises 80 online contributions produced by patients and their relatives between 2013 and 2025. The study combines Conceptual Metaphor Theory with framing, profiling, image schemas and the small-stories approach; metaphor-related lexical units were identified using the MIPVU procedure. The material is dominated by antagonistic metaphors: EXPERIENCING CANCER IS FIGHTING, CANCER IS AN ENEMY and CANCER IS A SPORTING OPPONENT. CANCER IS A PARASITE and CANCER

Submitted 04 May 2026 / Accepted 21 August 2026

Įteikta 2026 05 04 / Priimta 2026 08 21

Copyright © 2026 Aneta Widłak. Published by Vilnius University Press. This is an Open Access article distributed under the terms of the [Creative Commons Attribution License CC BY 4.0](#), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium provided the original author and source are credited.

IS AN INTRUDER foreground the breaching of bodily boundaries, while EXPERIENCING CANCER IS A JOURNEY and ILLNESS IS TRANSFORMATION occur mainly in reflective narratives. Metaphors enable the expression of fear, anger and helplessness and may contribute to the discursive construction of agency and shared experience. Their functions are ambivalent: the fight frame may mobilise, but it can also create pressure to win. The findings support the use of a diverse and patient-sensitive metaphor repertoire in medical communication.

Keywords: conceptual metaphor; illness narratives; cancer; online discourse; small stories; medical communication.

Wstęp

Celem artykułu jest analiza internetowych narracji poświęconych rakowi, ujmowanych jako mikronarracje choroby o potencjale terapeutycznym, oraz określenie, w jaki sposób metafory i schematy wyobrażeniowe wpływają na postrzeganie choroby nowotworowej (*carcinoma*), emocje, zachowania i tożsamość pacjentów.

Choć metafory raka były wielokrotnie analizowane w literaturze przedmiotu, dotychczasowe badania koncentrowały się głównie na metaforach wojny i podróży (Sontag, 2016; Semino i in., 2018; Potts, Semino, 2019; Liu i in., 2024). Niniejszy artykuł podejmuje ten problem z perspektywy internetowych mikronarracji pacjentów onkologicznych, koncentrując się na funkcjonowaniu metafor w procesie organizowania doświadczenia choroby, wyrażania emocji oraz budowania wspólnot wsparcia. Szczególną uwagę poświęcono metaforom intruza i pasożyta.

Artykuł odpowiada na następujące pytania badawcze: 1. Jakie metafory konceptualne raka występują w internetowych narracjach pacjentów onkologicznych? 2. Jakie realizacje językowe tworzą poszczególne sposoby konceptualizacji choroby? 3. Jakie funkcje poznawcze, emocjonalne i narracyjne pełnią metafory raka w analizowanych mikronarracjach? 4. W jaki sposób metafory uczestniczą w budowaniu wspólnot wsparcia i organizowaniu doświadczenia choroby?

Mikronarracje internetowe można ujmować jako *small stories* – fragmentaryczne i interakcyjne opowieści o chorobie, współtworzone przez odbiorców (Stage, 2019, s. 269–272). Umożliwiają one ujawnianie emocji i budowanie wspólnoty wsparcia (Zummo, 2020, s. 51–53). Ich emocjonalny charakter ilustruje wypowiedź: *Nie mam już siły. Mam raka i boję się przyszłości* (FQR). Język tych narracji wskazuje, że choroba jest ujmowana nie tylko w kategoriach medycznych, lecz także emocjonalnych.

Analiza opiera się na teorii metafory konceptualnej, zgodnie z którą metafory organizują doświadczenie choroby i mogą wspierać jego symboliczne porządkowanie (Lakoff, Johnson, 1980; Semino i in., 2018, s. 3–4). Badanie zestawia analizowane mikronarracje z danymi korpusowymi, zwracając szczególną uwagę na metafory intruza i pasożyta obok dominującej metafory walki.

1. Materiał i metodologia

Analizie poddano 80 narracji (w postaci postów, komentarzy, wpisów blogowych) opublikowanych na forach onkologicznych, portalach internetowych (w tym wypowiedzi będących odpowiedzią na akcję „Listy do raka”)¹ w latach 2013–2025. Większość analizowanych narracji miała charakter autobiograficzny i dotyczyła osobistego doświadczenia choroby bądź doświadczenia choroby osoby bliskiej. Cytowane fragmenty narracji przytoczono w oryginalnym brzmieniu, z zachowaniem pisowni, interpunkcji i cech języka autorów.

Przyjęty zakres czasowy wynikał z chronologii zgromadzonego materiału. Najstarsze teksty spełniające kryteria badawcze pochodziły z 2013 roku, natomiast najnowsze zostały opublikowane w 2025 roku. Uwzględnienie całego zbioru pozwoliło uchwycić zmienność wpisów.

Do badania wybrano wypowiedzi odnoszące się bezpośrednio do doświadczenia raka oraz zawierające elementy narracyjne dotyczące choroby, leczenia i codziennego funkcjonowania z nowotworem. Do analizy włączono narracje pierwszoosobowe, w których autor opisuje własne doświadczenie choroby lub doświadczenie choroby osoby bliskiej. Wszystkie cytaty zostały zanonimizowane, a dane umożliwiające identyfikację autorów usunięto. Analiza objęła wyłącznie publicznie dostępne treści zgodnie ze standardami badań internetowych.

Badanie miało charakter jakościowy i opierało się na teorii metafory konceptualnej, podejściu do internetowych mikronarracji choroby oraz procedurze MIPVU (Lakoff, Johnson, 1980; Stage, 2019; Zummo, 2020). Materiał analizowano pod kątem obecności metafor konceptualnych, narracyjnego charakteru wypowiedzi oraz treści odnoszących się do emocji i doświadczenia choroby.

Identyfikację wyrażeń metaforycznych przeprowadzono zgodnie z procedurą MIPVU (Metaphor Identification Procedure Vrije Universiteit), polegającą na porównaniu znaczenia kontekstowego analizowanego wyrażenia z jego znaczeniem podstawowym. Za metaforyczne uznawano te jednostki, których znaczenie kontekstowe można było interpretować przez odniesienie do odmiennej domeny doświadczenia. Wyodrębnione realizacje językowe stanowiły podstawę rekonstrukcji metafor konceptualnych organizujących sposób rozumienia doświadczenia choroby. W analizie odróżniano metafory konceptualne od ich realizacji językowych, traktując poszczególne wyrażenia metaforyczne jako językowe przejawy bardziej ogólnych struktur pojęciowych.

Pomocniczo wykorzystano NKJP, KWJP i *Korpusomat* do sprawdzenia utrwalenia połączeń *walczyć z rakiem*, *wygrać z rakiem* i *przegrać walkę z rakiem*. Zbiory różnią się wielkością i gatunkiem, dlatego nie prowadzono bezpośredniego porównania statystycznego. Wskazują one na dominację metafory walki w języku ogólnym, podczas gdy

¹ „Listy do raka” to internetowa inicjatywa prowadzona na portalu FAQ RAK, polegająca na publikowaniu przez pacjentów onkologicznych i ich bliskich listów adresowanych do choroby. Teksty te mają charakter autobiograficzny i stanowią szczególną formę narracji choroby, umożliwiając emocji oraz refleksję nad doświadczeniami związanymi z diagnozą i leczeniem.

narracje internetowe ujawniają większe zróżnicowanie metaforycznych ujęć choroby, w tym szczególną popularność metafory intruza i pasożyta. Może to wynikać z autobiograficznego charakteru internetowych narracji, które częściej ujawniają indywidualne sposoby konceptualizacji choroby, niż wskazują na to dane języka ogólnego, utrwalającego przede wszystkim konwencjonalną metaforę walki.

2. Znaczenie i analiza metafory

Susan Sontag, analizując kulturowe wyobrażenia choroby, zauważa, że „choroba jest nocną półkulą życia”, a każdy człowiek posiada „dwa paszporty: do świata zdrowych i chorych”, między którymi nieuchronnie się porusza (Sontag, 2016, s. 1). Taka perspektywa pokazuje, że doświadczenie choroby wykracza poza wymiar biologiczny i jest kształtowane również przez język oraz kulturowe sposoby jego opisywania.

Współczesne badania wskazują na utrzymywanie się tabu językowego, co przejawia się m.in. w unikaniu przez pacjentów słowa *rak* i zastępowaniu go eufemizmami (np. *to, guzek, zrosty*), co wpływa na sposób konstruowania narracji o chorobie w przestrzeni internetowej (Mazurkiewicz, 2017, s. 6).

Metafory odgrywają istotną rolę w porządkowaniu doświadczenia choroby, co znajduje potwierdzenie w analizowanym materiale. W ujęciu kognitywnym nie są one jedynie figurami stylistycznymi, lecz strukturami poznawczymi kształtującymi rozumienie rzeczywistości (Lakoff, Johnson, 2020, s. 12). Ich wybór wpływa na interpretację choroby oraz reakcje emocjonalne pacjentów, ponieważ tworzą ramy interpretacyjne (*framing*), uwypuklające wybrane aspekty doświadczenia (Liu i in., 2024, s. 1–2).

W literaturze dominują metafory wojny i podróży, które przedstawiają chorobę jako walkę z zagrożeniem lub proces życiowej zmiany. Jednocześnie mają one charakter ambiwalentny: mogą wzmacniać poczucie sprawczości, ale też generować presję i poczucie odpowiedzialności za wynik leczenia. Odnoszą się przy tym do różnych aspektów doświadczenia choroby, takich jak jej przebieg, leczenie, relacje społeczne i emocje (Liu i in., 2024, s. 6, 8; Mohlin, Bernhardsson, 2021, s. 1–2).

Metafora *raka* funkcjonuje także w dyskursie publicznym jako określenie zjawisk destrukcyjnych (np. korupcji czy przestępczości). Rak występuje tu najczęściej jako domena źródłowa (Potts, Semino, 2019, s. 92). W prezentowanym badaniu analizowany jest natomiast jako domena docelowa.

2.1. Metafora konceptualna, *framing*, schematy wyobrażeniowe i profilowanie

W artykule przyjmuję rozróżnienie pomiędzy metaforą konceptualną a jej realizacją językową. Metafora konceptualna stanowi strukturę poznawczą organizującą sposób rozumienia określonego zjawiska, natomiast realizacje językowe są konkretnymi wyrażeniami pojawiającymi się w dyskursie. Przykładowo w ramach metafory RAK TO WRÓG pojawiają się wyrażenia takie jak *walka z rakiem*, *pokonać raka* czy *nie poddać się chorobie*.

Istotne znaczenie ma również *framing*², rozumiany jako sposób ujmowania doświadczenia poprzez uwypuklanie wybranych jego aspektów. Poszczególne metafory nie tylko opisują chorobę, ale również kierują uwagę odbiorcy na określone elementy doświadczenia. Analiza odwołuje się także do pojęcia *profilowania*³, zgodnie z którym ten sam obiekt może być przedstawiany z różnych perspektyw. W badanym materiale *rak* bywa profilowany jako wróg, intruz, pasożyt, przeciwnik sportowy lub czynnik przemiany życiowej.

Analiza uwzględnia również pojęcie schematów wyobrażeniowych (*image schemas*)⁴, rozumianych jako podstawowe struktury poznawcze zakorzenione w doświadczeniu cielesnym człowieka.

3. Posty internetowe jako *small stories* choroby

Zummo ujmuje posty jako krótkie narracje powstające w procesie dzielenia się doświadczeniem choroby. Mogą one umożliwiać ujawnianie emocji i budowanie wspólnoty wsparcia (Zummo, 2020, s. 58). Internetowe narracje choroby są fragmentaryczne, interakcyjne i wspólnotowe; ich sens współtworzą reakcje innych użytkowników (Stage, 2019, s. 282). Ilustruje to wpis: *Trzymam kciuki za Twoją walkę całym sercem* (FQR).

Odbiorcy stają się współtwórcami narracji choroby, wzmacniając narracje sprawczości, nadziei i walki z rakiem. Jak zauważa Stage, proces ten przyjmuje formę *alignments* i *supportive disalignment*⁵, w których uczestnicy podtrzymują określone sposoby interpretacji doświadczenia choroby (Stage, 2019, s. 280). Perspektywa ta pozostaje zgodna z ujęciem Charon, zgodnie z którym opowiadanie choroby pomaga porządkować doświadczenie cierpienia i odzyskiwać ciągłość tożsamości (Charon, 2006, s. 63–69).

4. Metafory raka

Tabela 1 przedstawia rozkład realizacji metaforycznych według dominujących pól interpretacyjnych. Analiza jakościowa objęła cały korpus 80 narracji internetowych. Na potrzeby zestawienia tabelarycznego wyodrębniono 42 realizacje językowe metafor. Każde wystąpienie przypisano do dominującej kategorii na podstawie kontekstu. W przypadku metafor hybrydycznych przyjęto kategorię dominującej domeny źródłowej. Wyniki przedstawiono w tabeli 1.

² *Framing* oznacza sposób konceptualizacji zjawiska poprzez uwypuklanie wybranych aspektów doświadczenia (Semino i in., 2018; Liu i in., 2024).

³ *Profilowanie* oznacza ujmowanie tego samego zjawiska z różnych perspektyw poznawczych (Bartmiński, 2012).

⁴ Schematy wyobrażeniowe (*image schemas*) to podstawowe struktury poznawcze zakorzenione w doświadczeniu cielesnym, organizujące konceptualizację rzeczywistości (Lakoff, Johnson, 2020).

⁵ *Alignments* oznaczają zgodne współtworzenie wspólnej interpretacji doświadczenia, natomiast *supportive disalignment* – oferowanie alternatywnej perspektywy przy zachowaniu funkcji wspierającej (Stage, 2019).

Tabela 1. Rozkład wybranych realizacji metaforycznych według dominujących pól interpretacyjnych

Domena źródłowa	Liczba przykładów	Procent
Wojna i walka	24	57,1
Podróż i przemiana	11	26,2
Dom i naruszenie granic - intruz	5	11,9
System techniczny	1	2,4
Kara / lekcja	1	2,4

Liczebności w tabeli odnoszą się do ręcznie zidentyfikowanych realizacji metaforycznych, a nie do liczby narracji ($N = 80$) ani wszystkich wystąpień leksemów w korpusie. Jedna narracja mogła zawierać kilka wyrażen metaforycznych.

Rozkład realizacji wskazuje na dominację metafory RAK TO WOJNA / WALKA (57,1%), następnie RAK TO PODRÓŻ / PRZEMIANA (26,2%) oraz RAK TO INTRUZ (11,9%). Metafory awarii systemu i kary występowały sporadycznie i nie zostały poddane odrębnej analizie.

Analiza jakościowa pokazuje jednak, że model antagonistyczny nie jest jednorodny. Obejmuje nie tylko metaforę wojny, lecz także metafory RAK TO PRZECIWNİK SPOR-TOWY oraz RAK TO PASOŻYT. Ta ostatnia sytuuje się na pograniczu pola antagoni-stycznego i przestrzenno-domowego, ponieważ przedstawia chorobę jako byt żerujący na organizmie, a zarazem naruszający integralność ciała.

Metafory podróży i przemiany ujmują chorobę jako proces zmiany i redefinicji toż-samości. W narracjach internetowych rak rzadko funkcjonuje wyłącznie jako problem medyczny. Znacznie częściej staje się symbolem walki, próby życiowej, przemiany lub zagrożenia. Ilustrację antagonistycznego sposobu konceptualizacji stanowią wypowiedzi pacjentów: *Nie poddam się, mam dla kogo żyć* (FQR); *I tak się nie poddamy i tę walkę przegrasz ty* (FQR).

Rak funkcjonuje również jako kulturowo nacechowany symbol (Tymieniecka-Sucha-nek, 2017, s. 345), a jego znaczenie ujawnia się szczególnie w narracjach przedstawia-jących chorobę jako doświadczenie graniczne lub moment przełomowy w biografii pacjenta. Podobne ujęcia obecne są w tekstach kultury, gdzie rak symbolizuje zagrożenie, degenera-cję i kryzys tożsamości (Zierkiewicz, 2013). Oznacza to, że indywidualne doświadczenie choroby pozostaje osadzone w utrwalonych kulturowo schematach metaforycznych.

5. Funkcje ekspresywne i wspólnotowe metafor w narracjach internetowych

Analiza materiału wskazuje, że metafory mogą wspierać symboliczne porządkowa-nie doświadczenia choroby. Personifikacja *raka* jako przeciwnika lub intruza pozwala ujmować go jako zewnętrznego adresata wypowiedzi, np. *Wlazłeś do naszego życia bez żadnego zaproszenia, Pokonamy Cię dziadzie!*; *Nie wygrasz; Wynoś się z mojego życia* (FQR). Apostrofa i forma imperatywna oddzielają chorobę od „ja” pacjenta, a zarazem symbolicznie przywracają granice ciała i poczucie sprawczości.

Posty są współtworzone przez odbiorców, których komentarze mogą wzmacniać wspólnotowy i emocjonalny wymiar tych narracji (*supportive disalignment*; Stage, 2019, s. 272–274). Przeciążenie emocjonalne ujawnia się we wpisie: *Nie mam już siły. Mam raka i boję się przyszłości* (FQR). Narracje te mogą sprzyjać ujawnianiu emocji i poszukiwaniu wsparcia.

A. Metafory antagonistyczne

5.1. Rak jako wróg: metaforyka wojenna

Znaczna część analizowanych narracji opiera się na metaforze konceptualnej **RAK TO WRÓG**. Jej realizacje językowe obejmują leksemy i wyrażenia należące do domeny wojny i konfliktu, takie jak *walka, bitwa, wróg, atak, obrona, pokonać, wygrać czy przegrać*. Aktywizują one schematy wyobrażeniowe SIŁY i KONFLIKTU, przedstawiając chorobę jako aktywnego przeciwnika, któremu należy stawić opór. Ilustrują to wypowiedzi: *Pokonam cię ty wstrętny wrogu, nie wygrasz; walczyć dalej* (FQR).

W tego typu wypowiedziach choroba nie jest przedstawiana jako stan organizmu, lecz jako aktywny przeciwnik, zdolny do działania i wyrządzania szkód: *Mąż zmarł na raka po długiej walce. Jakbym wróciła z wojny* (MPO); *To Ty masz raka, a nie on Ciebie* (WyleczRaka); *Zabrałeś mi zdrowie i pracę. Życia mi nie zabierzesz!* (FQR); <...> *Jestem zdrow <...> zabiłem go!!! <...>* (ZWR; FQR). Co więcej, leksyka używana do opisu choroby, taka jak *walka, bitwa, atak, inwazja, obrona, zwycięstwo, przegrana, wróg* (FQR), wskazuje na konsekwentne osadzanie doświadczenia choroby w polu semantycznym przemocy i konfrontacji.

Podobne ujęcie widoczne jest w wypowiedziach bliskich pacjentów: <...> *Wiedziałam, że walczyliśmy, że jestem matką dziecka walczącego o życie* (Onkologia); *Moja babcia walczy z rakiem <...> Musimy wygrać* (FQR). W omawianych narracjach metaforyka militarna obejmuje także dyskurs medyczny, w którym leczenie ujmowane jest jako forma walki, a choroba jako przeciwnik podlegający eliminacji za pomocą agresywnych terapii.

W metaforyce militarnej *rak* przedstawiany jest jako agresor działający aktywnie. Przypisywanie mu sprawczości wzmacnia obraz choroby jako źródła zagrożenia, co widoczne jest w wypowiedziach: *dopada, niszczy życie, atakuje, zabiera oraz: atakujesz, dopadłeś, uderzyć ze zdwojoną siłą, czaisz się* (FQR).

W literaturze przedmiotu wskazuje się, że metafory militarne od dawna stanowią jedną z podstawowych ram opisu chorób, zwłaszcza nowotworowych. W języku medycyny i komunikacji potocznej mówi się o *walce z rakiem, ataku choroby czy eliminowaniu komórek nowotworowych*, co utrwała obraz choroby jako przeciwnika (Widlak, 2025, s. 179–180).

Badania pokazują jednak, że metafora „walki z rakiem” ma charakter ambiwalentny. Z jednej strony wzmacnia poczucie sprawczości i mobilizuje do działania, z drugiej może wywoływać presję zwycięstwa i przenosić odpowiedzialność za wynik leczenia na pacjenta (Mazurkiewicz, 2017, s. 8). W analizowanych narracjach sprzyja również budowaniu wspólnoty doświadczenia, jednocześnie wpisując chorobę w schemat wygranej i przegranej.

W analizowanym dyskursie internetowym metaforyka militarna przedstawia *raka* jako wroga, a pacjentów jako bohaterów, co sprzyja tworzeniu wspólnoty, ale ogranicza możliwość wyrażania słabości (Wabnic, 2018, s. 232–233).

Rak bywa także ujmowany jako siła odbierająca człowiekowi to, co ważne, albo jako złodziej: *Zabrałeś mi zdrowie i pracę. Życia mi nie zabierzesz!; Zabierasz ludzi, których kochamy* (FQR). Choroba zostaje tu przedstawiona jako sprawca strat obejmujących nie tylko zdrowie, lecz także poczucie bezpieczeństwa i plany życiowe. Obok metaforyki militarnej pojawiają się również ujęcia związane z naruszeniem prywatnej przestrzeni i zmianą biograficzną.

5.2. Rak jako przeciwnik: metaforyka sportowa

Jednym z wariantów metaforyki antagonistycznej jest metafora sportowa, ujmująca raka jako rywala. W przeciwieństwie do metaforyki militarnej odwołuje się ona do schematu rywalizacji regulowanej, a nie walki o charakterze egzystencjalnym. Metafora konceptualna **RAK TO PRZECIWNIK SPORTOWY** jest realizowana za pomocą leksemów i wyrażen odwołujących się do domeny rywalizacji, takich jak *przeciwnik, pojedynek, ring, rewanż, zwycięstwo, wygrać z rakiem czy pokonać raka*. Aktywizują one schemat **RYWALIZACJI**, profilując chorobę jako przeciwnika funkcjonującego według reguł współzawodnictwa, a nie konfliktu o charakterze militarnym.

O sportowym charakterze metafory decyduje przede wszystkim kontekst leksykalny (np. *pojedynek, ring, rewanż*) (FQR). W wypowiedziach pojawiają się formuły typu: *Rak to przeciwnik, którego trzeba pokonać; Raz już z Tobą wygrałem. Zaczynamy drugi pojedynek. Też go wygram* (FQR); *To ja zwyciężyłam; Potraktowałam Cię droga białaczko, jak równego sobie przeciwnika, pomimo to nigdy nie miałam wątpliwości, że z Tobą wygram* (FQR); *Dawaj na ring, nie masz żadnych szans, Twoja klęska będzie dla mnie przysmakiem* (FQR), co osadza doświadczenie choroby w schemacie rywalizacji i ujmuje je jako serię zmagania.

Z perspektywy niniejszego badania metafora sportowa ma charakter ambiwalentny: z jednej strony wspiera pacjentów poprzez wprowadzenie możliwości „drugiej szansy”, z drugiej natomiast utrwała konfrontacyjny model interpretacji choroby, oparty na kategoriach zwycięstwa i porażki.

5.3. Rak jako pasożyt i istota żerująca

Rak jest często konceptualizowany jako organizm pasożytniczy, który funkcjonuje kosztem ciała pacjenta i prowadzi do jego stopniowego wyniszczenia.

Metafora konceptualna **RAK TO PASOŻYT** ujawnia się w wyrażeniach współtworzonych przez jednostki leksykalne odwołujące się do żerowania, pożerania i wyniszczania organizmu, takie jak *zżerać, pożreć, żerować, pasożyt, robać, gnida czy skorupiak*. Realizacje te aktywizują schemat **EKSPLLOATACJI** i **UTRATY SIŁ**, przedstawiając chorobę jako byt funkcjonujący kosztem organizmu pacjenta.

Metafora pasożyta łączy pole antagonistyczne i przestrzenno-domowe, przedstawiając chorobę jako obcy element naruszający integralność organizmu. Potwierdza to częściowe

przenikanie się różnych rodzajów domen źródłowych. Na taki sposób konceptualizacji raka wskazują używane w analizowanych narracjach leksemy i kolokacje, takie jak *zżerasz, żeżarłeś, pożreć, żerujący na czyimś szczęściu* (FQR), które przedstawiają chorobę jako byt żerujący na organizmie i prowadzący do jego stopniowego wyniszczenia.

W wypowiedziach pojawiają się także ekspresywne określenia, takie jak *robalu, gnido, skorupiaku, pasożyt* (FQR), które łączą metaforę żerowania z ekspresywnym uprzedmiotowieniem i degradacją obrazu choroby. W tego typu ujęciach *rak* zostaje sprowadzony do formy odrażającego organizmu, co umożliwia jego symboliczne „zdegradowanie” i oswojenie poprzez język pogardy.

Chorzy przedstawiają *raka* jako byt, który funkcjonuje wewnątrz organizmu i korzysta z jego zasobów, np.: *<...> nie jest to żywa istota, lecz bezmyślny pasożyt; Dam sobie z tobą radę wstrętny robalu! Dam!; To już 8 rok walki mojej bliskiej osoby z tobą ty wstrętny skorupiaku* (FQR).

Podobne określenia pojawiają się również w analizowanym materiale forumowym, m.in. *wstrętny robal, parszywa gnida, wstrętny skorupiak, gadzina, potwór* (FQR), *pasożyt* czy *parazyt* (Forum). Wskazuje to na utrwalone w języku pacjentów sposoby konceptualizacji raka jako organizmu żerującego i niszczącego od wewnątrz.

Ponadto metafory pasożytnicze wskazują na postrzeganie *raka* jako obcego elementu naruszającego integralność organizmu: *<...> Nie jest to żywa istota, lecz bezmyślny pasożyt* (FQR); *<...> Wyrwać parazyta-chwasta z korzeniami* (Forum).

Analiza zgromadzonych narracji wskazuje, że metafora pasożyta może wzmacniać narrację walki oraz konieczność „wypędzenia intruza”, nawiązując tym samym do metaforyki militarnej. Takie obrazowanie należy do najbardziej negatywnie nacechowanych sposobów konceptualizacji choroby, akcentujących jej destrukcyjny, obcy i trudny do poskromienia charakter.

B. Metafory przestrzenno-domowe

5.4. Rak jako intruz i obcy

Liczne wypowiedzi pacjentów przedstawiają *raka* jako intruza lub nieproszonego gościa, który pojawia się w organizmie wbrew woli chorego. W tego typu ujęciach choroba ukazana jest jako obca obecność naruszająca granice ciała i życia pacjenta.

Metafora konceptualna **RAK TO INTRUZ** realizowana jest przez wyrażenia wskazujące na naruszenie przestrzeni prywatnej, m.in. *intruz, nieproszony gość, nie jesteś mile widziany, wpadłeś bez zaproszenia, wynoś się, odczep się czy nie ma dla ciebie miejsca*. Realizacje te aktywizują schematy POJEMNIKA i GRANICY, w których ciało oraz życie chorego konceptualizowane są jako przestrzeń bezprawnie zajęta przez obcą obecność.

W zgromadzonym materiale często pojawiają się określenia podkreślające obcość i niepożądany charakter choroby. Przykładami mogą być wypowiedzi: *Odczep się od mojej rodziny!, Nienawidzę cię. Zabierasz mi jedyną osobę, która naprawdę mnie kocha* *<...>* (FQR); *<...> niech się wynosi z mojego organizmu* *<...> Nie chcę cię tu, <...> tam siedział ten intruz* (FQR); *Znowu przylazłeś, parszywa gnido; Rak to obcy w organizmie* (FQR).

W analizowanych wpisach pojawiają się wyrażenia takie jak *nie jesteś mile widziany, wpadłeś jak nieproszony gość, nie ma dla ciebie miejsca w moim życiu czy wyeksmituję z jego ciała* (FQR), które wyraźnie odwołują się do schematu usuwania obcej obecności. U podstaw tych realizacji znajduje się metafora CIAŁO/ŻYCIE TO DOM, *rak* natomiast funkcjonuje jako obcy lokator, którego należy usunąć.

Szczególnie interesujące są formy o funkcji imperatywnej, takie jak *idź precz, nie jesteś tu mile widziany, nie chcę cię tu, wynoś się, odczep się* (FQR), które nie tylko personifikują chorobę, lecz także ujawniają próbę symbolicznego odzyskania kontroli nad własnym ciałem.

W niektórych wypowiedziach metafora ta zostaje rozszerzona o obraz ciała jako przestrzeni zajmowanej przez chorobę: *zamieszkałeś w jej wątrobie, rozpanoszyć się po ciele* (FQR), co dodatkowo wzmacnia interpretację raka jako obcego elementu naruszającego integralność organizmu.

Metafora intruza pełni podwójną funkcję: z jednej strony podkreśla obcość i zagrażający charakter choroby, z drugiej umożliwia pacjentowi symboliczne odzyskanie kontroli poprzez jej „wypędzenie” z przestrzeni ciała: *wynoś się, odczep się, nie chcę cię tu, nie jesteś mile widziany* (FQR). W tym sensie różni się ona od metaforyki militarnej, ponieważ zamiast konfrontacji dwóch równorzędnych przeciwników pojawia się tu obraz naruszenia granic i próby ich przywrócenia. Rak bywa traktowany jak rozmówca lub obca istota (*intruz, gość, przeciwnik*), co wskazuje na jego personifikację.

Mazurkiewicz wskazuje, że personifikacja *raka* jako nieproszonego gościa lub obcego może wzmacniać poczucie kontroli, ale także lęk (Mazurkiewicz, 2017, s. 8). Metafory te oddzielają chorobę od tożsamości pacjenta i ujmują ją jako zewnętrznego przeciwnika.

C. Metafory transformacyjne

5.5. Rak jako podróż i przemiana

Metafora konceptualna **RAK TO PODRÓŻ** realizowana jest przez wyrażenia takie jak *droga, etap, proces, przejść przez chorobę, nowa normalność czy zmieniło moje życie* (FQR). Realizacje te aktywizują schemat DROGI, przedstawiając doświadczenie nowotworu jako proces prowadzący od diagnozy do nowych form rozumienia siebie i własnej biografii.

W narracjach internetowych choroba bywa opisywana jako trudna droga lub doświadczenie graniczne, wymagające przystosowania się do nowych warunków życia: *Na początku tej drogi czuła się bardzo zagubiona* (Europacolony); *Proces ten składa się z kilku etapów* (Onkologia); *Zorientowałam się, że mojego życia sprzed diagnozy już nie będzie* (ZWR). W tego typu ujęciach choroba funkcjonuje jako punkt zwrotny w biografii pacjenta, wyznaczający granicę między życiem „przed” i „po” diagnozie oraz prowadzący do wypracowania nowej normalności.

Metafora podróży może prowadzić do refleksji nad życiem oraz zmian w systemie wartości pacjenta. Podobne ujęcie choroby jako podróży proponują Richard T. Penson i współpracownicy (Domaradzki, 2015, s. 39), wskazując, że ujęcie to, w przeciwieństwie

do metafory wojny lub sportu, pozostawia pacjentowi więcej miejsca na indywidualne rozumienie choroby.

Metafora transformacyjna ma charakter mniej dominujący, lecz pozostaje istotna interpretacyjnie i pojawia się przede wszystkim w bardziej refleksyjnych narracjach pacjentów. W narracjach publikowanych na forach i w grupach wsparcia pojawiają się metafory zmiany oraz przewartościowania dotychczasowych priorytetów. Pacjenci piszą: *Rak nauczył mnie kochać...; <...> Choroba zmienia Twoje życie na lepsze; <...> To jest doskonały impuls żeby się zatrzymać i dokonać refleksji* (RMW).

Pacjenci podkreślają również: *Zmieniły się priorytety, sposób myślenia* (Europacolony); *Życie ulega przewartościowaniu. <...> doświadczenia dadzą mi siłę do bycia lepszą wersją siebie* (WyleczRakaPiersi); *Czy moje życie zmieniło się od diagnozy? Tak, w dużym stopniu i to na lepsze* (Amazonki).

Powyższe metafory nawiązują do transformacji, przebudzenia oraz rozwoju egzystencjalnego, w których choroba staje się impulsem do przewartościowania życia i reorganizacji codzienności (Widlak, 2025, s. 185).

Badacze zwracają uwagę na rozwój kulturowych narracji dotyczących raka, w których choroba bywa przedstawiana jako doświadczenie przemiany i przewartościowania życia, choć narracja optymistyczna nie zawsze odpowiada rzeczywistym doświadczeniom pacjentów (Bode, 2011, s. 95–96).

5.6. Sporadyczne ujęcia techniczno-organizacyjne i aksjologiczno-religijne

W materiale odnotowano pojedyncze metafory techniczno-organizacyjne oraz aksjologiczno-religijne. Choroba bywa przedstawiana jako zakłócenie funkcjonowania organizmu, np. *Moje ciało się zepsuło* lub *Muszę przeprogramować swój organizm* (FQR), a także jako doświadczenie interpretowane w kategoriach winy bądź kary: *Może właśnie spotkała mnie kara za zbyt lekkie podejście do życia?* (FQR). Tego typu wypowiedzi ujawniają obecność schematu interpretacyjnego, w którym choroba postrzegana jest jako konsekwencja wcześniejszych decyzji lub stylu życia, a więc wpisana jest w logikę winy i odpowiedzialności jednostki. Ponadto pojawiają się wypowiedzi podkreślające nagłość i nieoczekiwany charakter diagnozy, np.: *Diagnozę poznałam kilka dni po moich 46 urodzinach. Ta wiadomość spadła na mnie jak grom z jasnego nieba* (RAKNROLL).

Ze względu na marginalną frekwencję przykłady te jedynie sygnalizują obecność dodatkowych sposobów konceptualizacji choroby i nie stanowią podstawy do wyodrębnienia odrębnych modeli narracyjnych.

5.7. Narracje internetowe a dane korpusowe

W celu uzupełnienia analizy jakościowej przeprowadzono również pomocniczą analizę frekwencyjną korpusu obejmującego 80 narracji internetowych pacjentów onkologicznych. Uwzględniono liczbę wystąpień wybranych leksemów w korpusie, bez ekstrapolowania wyników na całość dyskursu internetowego. W analizie odnotowano wystąpienia wyrażen takich jak *walka*, *wygrać*, *wróg*, *intruz*, *robal* czy *gnida*. Jednostki te potwierdzają obecność antagonistycznego sposobu konceptualizacji *raka* oraz silne nacechowanie

emocjonalne analizowanych narracji. Wyniki analizy frekwencyjnej pozostają zatem zgodne z ustaleniami analizy jakościowej i potwierdzają istotną rolę metafor konfliktu i walki w narracyjnym ujmowaniu doświadczenia choroby.

Porównanie materiału internetowego z danymi NKJP i KWJP wskazuje, że w języku ogólnym częste są połączenia oparte na metaforze walki, np. *walczyć z rakiem*, *wygrać z rakiem* i *przegrać walkę z rakiem*.

Analizowane narracje internetowe ujawniają większe zróżnicowanie metaforycznych ujęć raka, obejmujące również metafory intruza, pasożyta i przemiany. Wskazuje to, że indywidualne doświadczenie choroby może w znaczący sposób modyfikować utrwalone kulturowo sposoby jej konceptualizacji.

Wnioski

Analiza pokazuje, że internetowe mikronarracje osób doświadczających choroby nowotworowej można ujmować jako *small stories* o funkcji ekspresywnej i wspólnotowej. Metafory porządkują doświadczenie choroby, pozwalają wyrażać emocje i służą budowaniu wspólnoty wsparcia.

W analizowanym materiale szczególnie wyraźne są metafory antagonistyczne, zwłaszcza RAK TO WRÓG oraz RAK TO PRZECIWNİK SPORTOWY. Istotne są także metafory RAK TO INTRUZ i RAK TO PASOŻYT, przedstawiające chorobę jako obcą obecność naruszającą granice ciała i życia. Metafora pasożyta sytuuje się na pograniczu pola antagonistycznego i przestrzenno-domowego. Metafory podróży i przemiany ujmują *raka* jako proces zmieniający biografię i rozumienie siebie.

Porównanie z danymi korpusowymi sugeruje, że narracje internetowe rozwijają ramę walki, ujawniając także inne sposoby konceptualizacji raka. Ze względu na ograniczoną i zróżnicowaną próbę wyniki mają charakter jakościowy. Dalsze badania powinny objąć większy korpus i różne platformy komunikacji pacjenckiej.

Oświadczenia

Autorka korzystała z narzędzia AI (ChatGPT, OpenAI) pomocniczo przy redakcji językowej i porządkowaniu opisu bibliograficznego. Narzędzie nie było wykorzystywane do doboru materiału, analizy danych ani interpretacji wyników.

Źródła

FAQ RAK. *Letters to Cancer*. Available at: <<https://faqrak.pl/letters-to-cancer/>>. [Accessed 11 April 2026]. [In Polish].

FAQ RAK. *Patient Forum*. Available at: <<https://faqrak.pl/forum/>>. [Accessed 11 April 2026]. [In Polish].

Gośliński, J., 2017. Marzena Czyżowicz – blog „Rak – moja walka” [Marzena Czyżowicz – „Cancer – My Fight” blog]. *Zwrotnik Raka*, 5 April. Available at: <<https://www.zwrotnikraka.pl/marzena-czyzowicz-blog-rak-moja-walka/>>. [Accessed 5 April 2026]. [In Polish].

Gośliński, J., 2024. Małgorzata Sajan: z rakiem na własnych zasadach [Małgorzata Sajan: Living with cancer on her own terms]. *Zwrotnik Raka*, 5 November. Available at: <<https://www.zwrotnikraka.pl/małgorzata-sajan-z-rakiem-na-wlasnych-zasadach/>>. [Accessed 12 April 2026]. [In Polish].

Historia Edyty [Edyta's Story]. *WyleczRakaPiersi.pl*. Available at: <<https://wyleczrakapiersi.pl/historie-pacjentek/edyta-2/>>. [Accessed 21 February 2026]. [In Polish].

Historia Ewy [Ewa's Story]. *EuropaColon Polska*. Available at: <<https://europacolonspolska.pl/patient-story/historia-ewy/>>. [Accessed 20 March 2026]. [In Polish].

Iwona Korczyńska – podopieczna [Iwona Korczyńska – beneficiary]. *Fundacja Rak'n'Roll*. Available at: <<https://www.raknroll.pl/podopieczni/iwona-korczynska/>>. [Accessed 1 January 2025]. [In Polish].

Klimek, D., 2023. Nikt nas nie pytał, czy damy sobie radę. Historie rodzin dzieci z neuroblastomą [No one asked us if we would manage. Stories of families of children with neuroblastoma]. *Onkologia-Dziecięca.pl*, 25 April. Available at: <<https://onkologia-dziecieca.pl/chorzy/news/id/4376-nikt-nas-nie-pytal-czy-damy-sobie-rade-historie-rodzin-dzieci-z-neuroblastoma>>. [Accessed 15 January 2025]. [In Polish].

Korpusomat. Available at: <<https://korpusomat.eu/>>. [Accessed 20 July 2026].

KWJP – Korpus Współczesnego Języka Polskiego PELCRA [PELCRA Corpus of Contemporary Polish]. Available at: <http://kwjp.pl/>. [Accessed 20 July 2026].

Moja historia [My Story]. *Zaburzeni.pl*, 10 September 2019. Available at: <<https://www.zaburzeni.pl/moja-historia-t6647>>. [Accessed 11 April 2026]. [In Polish].

NKJP – Narodowy Korpus Języka Polskiego [National Corpus of Polish]. Available at: <<https://nkjp.pl/>>. [Accessed 20 July 2026].

Tomska, J., 2016. Jej mąż zmarł na raka po długiej walce. Jakbym wróciła z wojny [Her husband died of cancer after a long struggle. As if I had returned from a war]. *MP.pl*, 5 April. Available at: <<https://www.mp.pl/pacjent/onkologia/wywiady/131278>>. [Accessed 31 December 2025]. [In Polish].

Wygrałam z rakiem i to był początek koszmaru [I Beat Cancer, and That Was the Beginning of the Nightmare]. *Amazonki Bogatynia*, 4 January 2013. Available at: <<https://amazonki.bogatynia.pl/wygralam-z-rakiem-i-to-był-początek-koszmaru/>>. [Accessed 4 January 2025]. [In Polish].

Żyj i walcz [Live and Fight]. *Rak – moja walka [Cancer – My Fight]*, 14 July 2013. Available at: <<https://rak-mojawalka.com.pl/2013/07/14/1502/>>. [Accessed 14 July 2025]. [In Polish].

Bibliografia

Bartmiński, J., 2012. *Językowe podstawy obrazu świata*. Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej.

Bode, R., 2011. The Sense of an Illness and Breast Cancer Culture. *Canadian Woman Studies / Les Cahiers de la Femme*, 28 (2–3), pp. 95–98. Available at: <<https://cws.journals.yorku.ca/index.php/cws/article/download/31497/28921/32623>>. [Accessed 20 July 2026].

Charon, R., 2006. *Narrative Medicine: Honoring the Stories of Illness*. New York: Oxford University Press.

Domaradzki, J., 2015. Medycyna i jej metafory. O roli metafor w komunikacji lekarz–pacjent [Medicine and its metaphors. On the role of metaphors in doctor–patient communication]. *Kultura i Edukacja*, 3 (109), pp. 27–46. Available at: <<https://bibliotekanauki.pl/articles/2041546.pdf>>. [Accessed 20 July 2026]. [In Polish].

Lakoff, G., Johnson, M., 2020. *Metafory w naszym życiu [Metaphors We Live By]*. Translated by T. Krzeszowski. Warszawa: Aletheia. [In Polish].

Lakoff, G., Johnson, M., 1980. *Metaphors We Live By*. Chicago: University of Chicago Press.

Liu, Y., Semino, E., Rietjens, J., Payne, S., 2024. Cancer experience in metaphors: patients, carers, professionals, students – a scoping review. *BMJ Supportive & Palliative Care*, 14 (e3), pp. e2366–e2376.

<https://doi.org/10.1136/spcare-2024-004927>. Available at: <<https://spcare.bmj.com/content/bmjspcare/14/e3/e2366.full.pdf>>. [Accessed 20 July 2026].

Mazurkiewicz, A., 2017. Bariery językowe mówienia o raku [Language Barriers in Talking about Cancer]. In: *Polonicum*. Warszawa: Uniwersytet Warszawski, s. 5–14. [In Polish].

Mohlin, Å., Bernhardsson, K., 2021. Narratives of Survivorship: A study of breast cancer pathographies and their place in cancer rehabilitation. *Current Oncology*, 28, pp. 2840–2851. Available at: <https://doi.org/10.3390/curroncol28040249>. [Accessed 20 July 2026].

Potts, A., Semino, E., 2019. *Cancer as a Metaphor. Metaphor and Symbol*, 34 (2), pp. 81–95. <https://doi.org/10.1080/10926488.2019.1611723>. Available at: <<https://www.tandfonline.com/doi/epdf/10.1080/10926488.2019.1611723?needAccess=true>>. [Accessed 20 July 2026].

Semino, E., Demjén, Z., Demmen, J., 2018. An Integrated Approach to Metaphor and Framing in Cognition, Discourse and Practice, with an Application to Metaphors for Cancer. *Applied Linguistics*, 39 (5), pp. 625–645.

Sontag, S., 2016. *Choroba jako metafora. AIDS i jego metafory [Illness as Metaphor. AIDS and Its Metaphors]*. Kraków: Karakter. [In Polish].

Stage, C., 2019. Cancer Narratives on Social Media as ‘small stories’: An investigation of positioning, supportive (dis)alignment and tellability crises in cancer storytelling on Instagram. *Tidsskrift for Forskning i Sygdom Og Samfund*, 16 (31), pp. 269–286. <https://doi.org/10.7146/tfss.v16i31.116969>. Available at: <<https://tidsskrift.dk/sygdomogsamfund/article/view/116969/165038>>. [Accessed 20 July 2026].

Tymieniecka-Suchanek, J., 2017. *Choroba-ciało-dusza w literaturze i kulturze [Disease-body-soul in Literature and Culture]*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego. [In Polish].

Wabnic, K., 2018. *Rak jako metafora w języku internautów – znaczenie i nacechowanie ekspresywne [Cancer as a Metaphor in the Language of Internet Users – Meaning and Expressive Marking]*. Wrocław: Uniwersytet Wrocławski. [In Polish].

Widlak, A., 2025. Językowy obraz raka (carcinoma) na podstawie postów z wybranych forów internetowych – rola metafory koncepcyjnej w narracjach o chorobie [The Linguistic Image of Cancer (Carcinoma) Based on Posts from Selected Internet Forums – The Role of Conceptual Metaphor in Illness Narratives]. In: Ed. S. Cygan. *Język jako świadectwo kultury*. Kielce: Wydawnictwo Uniwersytetu Jana Kochanowskiego, s. 175–188. [In Polish].

Zierkiewicz, E., 2013. *Prasa jako medium edukacyjne. Kulturowe reprezentacje raka piersi w czasopiśmie kobiecych [The Press as an Educational Medium. Cultural Representations of Breast Cancer in WOMEN's Magazines]*. Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls. [In Polish].

Zummo, M. L., 2020. “Isn’t it so heartbreaking to see our loved ones decline right before our eyes...”: Exploring posts as illness stories. *Altre Modernità*, 24, pp. 51–65. <https://doi.org/10.13130/2035-7680/14514>. Available at: <<https://riviste.unimi.it/index.php/AMonline/article/view/14514/13434>>. [Accessed 20 July 2026].